

II, 868-70, on deixo diverses informacions complementàries, històriques i bibliogràfiques, superades en part), i alguns altres que es poden trobar en els treballs de Gonçalves Viana (*Apost.*, 27-29) i algun altre, especialment Neuvonen;¹ i en aquests termes l'acceptaren també M.-L. (*REW* 3997*b*) i Steiger (*Contrib.* 231).

L'àr. *ḥālaq* és un mot ben conegut, d'ús clàssic i vulgar, que ultra el sentit fonamental de 'crear', des d'on es passà sovint a 'compondre', 'forjar una aparença més o menys fàlta', i després passà a 'allisar, aplanar' («he made it smooth, equable or even», Lane), sovint amb el matis de 'polir un objecte' (pròpt. 'donar-li aspecte llis, perfecte'); altrament també veiem que en la 3.^a forma, *ḥālaq*, és 'tractar (algú) bondadosament', i ben mirat és innecessari i impossible de decidir de quina d'aquestes i altres variants de l'arrel prové precisament el mot romànic, car per als hispans totes elles constituïen una unitat i apareixien com a variacions semàntiques d'una mateixa idea central. Altrament era fàcil de passar directament de la idea d'allisar, aplanar a la de 'acariciar, afalagar', com ho prova el fr. *flatter* 'adular', 'amoi-xar'; i el significat original i material d'allisar ha existit fins en el mateix romànic, com ho prova el port. *afagar*, que sovint apareix amb el sentit de 'llevar grops i arrugues', 'posar al mateix nivell les peces de fusta acoblades', com documentà Gonçalves Viana.

Tanmateix ara es pot donar per segur que l'evolució cap al sentit de 'acaronar, adular' es va produir ja en l'àrab vulgar d'Espanya, encara que a penes en tinguem testimonis ben directes. Car la forma intensiva *ḥāllaq* està documentada per *PALc.* en el sentit de «sonsacar», és a dir 'apartat algú d'una altra persona per mitjà d'afalacs', cosa que suposa necessàriament que el primitiu *ḥālaq* tingué ja també més o menys el sentit d'afalagar.² Per tant és supèrflua la hipòtesi de Neuvonen que el mot vagi passar d'una de les llengües romàniques, potser el portuguès, a les altres tres —tipus d'hipòtesi a què sempre té una desorbitada propensió aquest erudit finlandès—, en el nostre cas hipòtesi indefensable donada la primerenca alteració i eliminació de la *-l-* portuguesa i netament inadmissible tenint en compte l'antiguitat i popularitat igual del mot en els tres idiomes hispano-romànics.³

DERIV.: *Afalagable* [J. Roig, *Spill*, 9090]. *Afalagadura* [1472, JEsteve, *Eleg.*] o *falagadura* [S. XIV o XV, *DAG.*] *Afalagador* [1640-50, *DTO.*; escr. Renaix.; *falagador*, cançó pop. *Romllo.*, *DAG.*] *Afalagament* [S. XV]. *Afalac* [molt freqüent des del XV, i ja almenys des de mitjan segle, Ausiàs March, etc.] *DAG.*, *AlcM*; molt menys freqüent i només antiga la variant *falac*, que a penes es troba més que en un text del S. XV: «e lo diable, veent que no podia ab ella per *falachs* ni per menasses, en forma de milà volava-li demunt lo cap», *Recull d'Eximplis e M.* I, 197. *Falagós* eiv. *Falaguer* [mj. S. XV], ja sovint llavors, Ausiàs, *Boeci* de Genebreda, *Eix. e Miracles*, etc., i pro-

bablement ja en Ant. Canals, c. 1400, on, però, deu ser mal transmesa la forma *falaer*, que en cita *AlcM*, car una tal evolució fonètica no fóra possible; derivat comú amb el cast. ant. *falaguro* [mj. o fi S. XIII, i força sovint en el S. XIV] i el port. *afagueiro*; ja es troba en mossàrab, en la forma femenina *ḥalákera*, en el nom del jueu espanyol *Sem Tob ben Falagéra* ['Sem el Bo fill de Na Falaguera'], del qual donaren notícies S. Bernstein en *Bissaron*, Nova York 1941, núm. 11-12, 1-4), i J. Millàs i Vallicrosa, *Se-farad* II, 1942, 219-220; *falagueria* [doc. mall. de 1246; S. XV, *Boeci, DAG.*] *Falaguejar* [c. 1390, *Tor-cimany*, 652, 201].

¹ Les aportacions de W. Nelson Francis i de Carlton Rice en *PMLA* LII, 892, són menys importants i encara menys segures que les de Neuvonen, *Los Arabismos del Esp. en el S. XIII* (veg. allí els índexs), que com ja indico en part són molt incertes; menys útil encara la de Brüch (*ZRPb.* xxxv, 685). —² RMartí tradueix les formes derivades *ta-ḥāllaq* i *ḥāllaq* per «conformare», però ací es tracta de l'acc. 'adaptar al caràcter o costums', com confirma la comparació amb el dict. de Beaussier, cosa ja un poc més allunyada. De tota manera això comprova la gran freqüència i varietat dels usos morals i figurats de l'arrel *ḥālaq* en l'àrab hisp. i magrebí, de la qual no ens dóna gaire idea el *Supl.* de Dozy (I, 398) en aquest cas. —³ Més encert podria tenir quan suggereix que *halagar* derivés de *halago* (o el cat. *afalagar* de l'antic *falac*), de manera que el substantiu fos l'únic arabisme directe. Tanmateix els dos indicis en què es fixa per suposar-ho no són acceptables, car el verb castellà —contra el que ell afirma— es documenta des del mateix temps que el substantiu (en català abans i tot), i d'altra banda és fals que no hi hagi verbs entre els arabismes romànics; n'hi ha bastants, entre ells cast. *achacar*, *bal-dar*, *embelecar*, *destartalar*, aquest i d'altres encara, sobretot si hi afegim els catalans com *BALAFIAR*, *atalbar* (potser amb *ATABALAR*), *ENGALZAR*, (*D*)*ESCARCATAR*, *TRAÜLLAR*, *MARTAFALLAR*, *ARGUELLAR-SE*, etc. (cf. *EntreDL* III, 150, 139, 105, 108, 138, 144, etc.). Reconeguem que llavors quedaria explicada per si sola la *a-* de la forma bàsica *afalagar*. En efecte, fóra possible de fer venir *falac-halago* de l'àr. vg. *ḥālaq* 'llis, sense asperitats' (Dozy, *Suppl.*, I, c.), suposant que aquest es vagi substantivar després, amb el valor d'allisament'. Però com que això resta també hipotètic, i el port. *afago*, i fins el cat. *afalac*, tenen *a-* tant com el verb —i en castellà antic existeix igualment *afalago* (*Alex.*; «carícia» Gower, p. 404)—, i per tant semblen ser postverbals —i no pas a la inversa— és més versemblant de continuar atenint-se a la derivació verbal directa del verb *afalagar-halagar-afagar*. L'afegiment d'una *a-* és sempre fàcil en verbs romànics (veg. els nostres *AGAFAR*, *ACLUCAR*, *ACUNÇAR*, *ACLOFAR*, *ACOTAR*, *afebrir-FEBRIR*, etc.) i la retrobem en el cas d'un arabisme tan important com *ACHACAR* cast. Altrament